

OCENJEVALNI OBRAZEC ZA VREDNOTENJE RAZLAGALNEGA ESEJA

**DRŽAVNO SELEKCIJSKO TEKMOVANJE
S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE 2025/2026**

- 3. in 4. letnik – gimnazijski programi
- 3. in 4. letnik – srednji strokovni programi
- 1. in 2. letnik – poklicno-tehniški programi

Per Petterson: *Konje krast*

Feri Lainšček: *Kurja fizika*

A Razumevanje – do 20 točk

Primerjava vloge doma v Trondovem in Ferekovem življenju – **do 8 točk**

Razlaga, kako živali soustvarjajo simbolno vrednost doma – **do 6 točk** (3 + 3)

Razlaga, kaj junaka v zavetju svojih varnih prostorov spoznata o življenju – **do 6 točk** (3 + 3)

B Uporaba književnega znanja – do 10 točk

Pojasnilo, kako se v obeh pripovedih odražajo značilnosti razvojnega romana, zlasti v razvoju glavnih junakov – **do 6 točk**

Ustrezna raba literarnovednih pojmov – **do 4 točke**

C Prepričljivost osebnega odziva – do 10 točk

Razmislek o »varnih zavetjih«, h katerim se najpogosteje zatekajo mladi – **do 4 točke**

Presoja ustreznosti »varnih zavetij«, h katerim se najpogosteje zatekajo mladi – **do 2 točki**

Izvirnost in ustvarjalnost pisanja – **do 4 točke**

Č Jezikovna pravilnost in zgradba besedila – do 10 točk

Upoštevana jezikovna pravilnost – **do 4 točke**

Upoštevana slogovna ustreznost – **do 3 točke**

Upoštevana ustrezna zgradba – **do 3 točke**

MERILA ZA VREDNOTENJE RAZLAGALNEGA ESEJA

- 3. in 4. letnik – gimnazijski programi
- 3. in 4. letnik – srednji strokovni programi
- 1. in 2. letnik – poklicno-tehniški programi

Per Petterson: *Konje krast*

Feri Lainšček: *Kurja fizika*

A Razumevanje – do 20 točk

Tekmovalec/tekmovalka:

- **primerja vlogi doma v Trondovem in Ferekovem življenju – do 8 točk;**

Za smiselno in poglobljeno primerjavo doma Trondovih in Ferekovih na podlagi besedila in fotografije prejme do 8 točk, za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Trond: tekmovalec/-ka pojasni pomen koč, v kateri Trond kot petnajstletnik preživlja poletje z očetom, in koč, v katero se umakne v starosti (kandidat lahko omeni tudi dom v Oslu); dom razume kot varno zavetje, povezano s spomini, samoto in notranjim ravnovesjem.

Ferek: tekmovalec/-ka pojasni pomen stare hiše kot prostora rojstva in čustvene navezanosti ter nove hiše kot prostora spremembe; razlago utemelji s 1. odlomkom in simboliko fotografije; pokaže, da varno zavetje ni zgolj hiša, temveč so tudi odnosi.

Npr.:

V Pettersonovem in Lainščkovem romanu ima dom izrazit simbolni pomen, saj obema junakoma predstavlja varno zavetje in prostor za oblikovanje identitete.

Trond ima v življenju dva ključna doma. Kot petnajstletnik preživlja poletje v koči ob reki skupaj z očetom, ki mu pomeni vzor in oporo. Koča je prostor bližine, zaupanja in občutka varnosti. Po izgubi žene in sestre se Trond v starosti preseli v podobno koč in tam v samoti in vsakdanjih opravilih ponovno vzpostavi notranje ravnovesje. Dom mu omogoča umik pred bolečino in soočenje s preteklostjo.

Tudi **Ferek** je čustveno vezan na dva doma. Stara slamnata hiša, v kateri se rodi, mu predstavlja prostor otroške varnosti in spominov. Kot razkriva 1. odlomek, selitev v novo hišo doživlja kot izgubo, saj staro hišo razume skoraj kot živo bitje. Fotografija, na kateri pisatelj drži okenska krila, dodatno poudari simboliko doma kot prostora pogleda in identitete – okna so »oči« hiše in hkrati metafora prvega pogleda v svet. Po selitvi Ferek spozna, da varno zavetje ne izhaja le iz hiše, temveč iz odnosov in skupnosti, ki jo novi dom omogoča.

Za oba junaka je dom več kot bivalni prostor – je ključni dejavnik čustvene varnosti, vendar Trond varno zavetje najde v samoti, Ferek pa v odnosih.

- **razlaga, kako živali soustvarjajo simbolno vrednost doma – do 6 točk (3 + 3);**

Razloži, kako živali v obeh romanih soustvarjajo simbolno vrednost doma. Naveže se tudi na 2. odlomek.

Za posamezno razlago z navezavo na odlomek prejme do 3 točke, skupaj do 6 točk, brez navezave na odlomek prejme do največ 5 točk, za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Npr.:

V obeh romanih imajo živali simbolni pomen, soustvarjajo podobo doma oziroma varno zavetje, možnost sobivanja, povezanost med naravo in človekom, so znamenje tako pripadnosti domu kot njegove izgube.

V romanu *Kurja fizika* domače živali (kure, petelin) predstavljajo povezavo doma z vsakdanjim kmečkim življenjem, z nekaterimi opravili/rituali (hranjenje, pobiranje jajc), ki so del življenja na »pujklju«. Hkrati so nekakšne tihe priče družinskih odnosov med Ferekom, mamo in očetom, trenutkov njihove bližine in oddaljenosti. Prav tako je vsaka izguba živali hkrati razpoka v družinskih odnosih. Pomembno vlogo živali kot varnega zavetja avtor pokaže s poosebitvijo mačka Cirija, ki postane Ferekov glavni zaupnik. Perspektiva živali je pravzaprav njegov pogled na novo bivanjsko situacijo, predstavlja drugi pol njegovega notranjega sveta, drug pogled na svet. Tako vidi svet tudi skozi njihove oči.

V romanu *Konje krast* konji kot domače živali predstavljajo simbol svobode in prestopanja meje, ki je vezan predvsem na Trondovo otroštvo, na očeta in na poletje ob meji s Švedsko. Konj je za Tronda znamenje doma, ki obstaja le še v oddaljenem spominu, je simbol izgube in neuresničene bližine z očetom. Ostarelemu Trondu ostajajo živali edine stalne spremljevalke; njegovo zanimanje vzbudijo že ptice, ki priletijo k ptičji krmilnici, saj so del njegove vsakodnevne rutine, ki mu daje občutek reda in miru. Živali v romanu nastopajo kot vir tolažbe in notranjega ravnovesja. Posebej pomembna je psička Lyra, saj mu omogoča bližino in zvestobo, ne da bi ga silila v govor o boleči preteklosti. To, da skrbi zanjo in se z njo pogovarja, mu pomaga ohranjati smisel in vero v življenje. Tudi prijatelj Jon po družinski tragediji išče uteho v naravi – v ribolovu z mlajšim bratom in poznejši ježi konjev, kar dodatno potrjuje, da narava in živali v romanu delujejo kot prostor tihega zavetja.

- **razlaga, kaj junaka v zavetju svojih varnih prostorov spoznata o življenju – do 6 točk (3 + 3).**

Poglobljeno predstavi vsaj eno pomembno spoznanje vsakega junaka o življenju do 6 točk; za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Npr.:

Trond se kot izkušen starejši moški v zavetju svojega novega doma zave dejstva, da je življenje lahko zelo preprosto. Pomembno je, da skrbiš zase z redno prehrano, s sprehodi v naravo in fizičnim delom, da vzpostaviš rutino, ki ti pomaga ohranjati strukturo prostih dni: skrbiš za ljubljjenčka, imaš vedno urejen dom, ostajaš radoveden in kritičen do dogajanja v svetu (redno

poslušna radio, bere). Zaveda se, da je pomembno ohranjati dobre odnose z ljudmi, čeprav je raje sam. Tako je vesel stika z novimi sosedi in mu je v uteho, da se zanimajo zanj ter mu skušajo pomagati, vesel je tudi hčerinega obiska in zblíževanja z Larsom, ki mu pomaga vzpostaviti odnos z zamolčano preteklostjo. Tako se kljub samoti mora spopasti s spomini in z bolečino zaradi vseh izgub (očeta, žene, sestre). Ob koncu očeta razume in se trudi ne obsojati ga, ker ga je kot dečka zapustil. Ve, da ljubezni nekdo da ravno toliko, kolikor je zmore, in da si za lastno zadovoljstvo odgovoren sam.

Ferek spozna, da se tako oče kot mati neizmerno trudita tudi za njegovo srečo. Kot otrok ni razumel želje po selitvi in vsega, kar je ta odločitev družini prinesla v času gradnje. Ob koncu romana pa se zave, da sta tako oče kot mati dala vse od sebe in da sta kljub napakam želela najboljše za vso družino. Tudi zato se skupaj z njima začne veseliti selitve in novih znanstev v tem okolju. Oče in mati kljub mnogim ostrim besedam in odsotnosti zaradi materinega dela v tujini ob koncu ostajata povezana, kar Ferek spozna na vaškem plesu. Obenem pa se zave, da si zase želi še več topline in bližine v partnerskem razmerju, ko bo odrasel. Najprej pa mora poskrbeti za svoj uspeh in do konca tega dela avtobiografije ohrani vero v svoj boljši jutri, ki ga bo dosegel s trdim delom doma in v šoli.

B Uporaba književnega znanja – do 10 točk

Tekmovalec/tekmovalka:

- **pojasni, kako se v obeh pripovedih odražajo značilnosti razvojnega romana, zlasti v razvoju glavnih junakov – do 6 točk;**

Pojasni, kaj je za to vrsto romana značilno in kako se to kaže v obeh romanih do 6 točk, za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Npr.:

Razvojni roman je vrsta romana, ki prikazuje, kako se oblikuje duhovni razvoj junaka od otroštva naprej. V Pettersonovem in Lainščkovem romanu je tako v središču odraščanje posameznika, ki ga odločilno oblikujeta izkušnja doma in razmerje do staršev, zlasti do očeta. V romanu ***Konje krast*** je Trondovo odraščanje vezano na drobne, a prelomne izkušnje: prvi stik s smrtjo, spoznanje o skrivnostih odraslih, predvsem pa razpad idealizirane podobe očeta, ki pomeni ključno stopnjo Trondovega dozorevanja. Trondov umik v samoto v starosti kaže, da je razvojni proces odprt in nikoli dokončno zaključen. Razvojni roman temelji na pozni refleksiji, kajti razumevanje otroštva nastopi šele v odraslosti. Osnovna značilnost Pettersonovega romana je tako retrospektiva: starejši Trond v sedanosti obuja spomine na mladost, ljubezen, družino in dom, ki se v Pettersonovem romanu razkrajajo vzporedno z razpadom družinskih vezi. Značilnost razvojnega romana je torej vidna v načinu avtorjeve upodobitve, saj odrasli pripovedovalec z distanco razume tisto, česar kot mladenič ni mogel. V ***Kurji fiziki***, ki zajema krajši dogajalni čas, je razvojni vidik vezan na otroško perspektivo – pripovedovalec svet dojema predvsem s pomočjo domišljije. Opazimo lahko njegovo sposobnost humorne distance in ironije, s katero se zoperstavlja stiski in si ustvarja notranji, zanj lažji svet. Ferek se ne ozira vase tako kot Trond; njemu so pomembni odnosi in vpetost v

družbo. V tem se kaže druga plat razvojnega romana – zorenje kot socialno učenje, ob katerem se prek soočanja s konkretnimi stiskami oblikuje in (mentalno) odraščča. Fereka razvojno oblikujejo predvsem konkretne življenjske izkušnje in dogodki, kot so prvi pristanek na Luni, prva simpatija, odsotnost staršev ter zidanje nove družinske hiše in selitev, ki delujejo kot prelomni trenutki njegovega zorenja in kažejo razvojni roman kot proces socialnega učenja. Pri obeh glavnih junakih je torej prisotna ena od pomembnih značilnosti razvojnega romana, tj., da prelomni trenutki v mladosti odločno zaznamujejo njuno odraslost.

- **ustrezna rabi literarnovedne pojme – do 4 točke.**

Za ustrezno in smiselno uporabo literarnovednih pojmov prejme do 4 točke; zaradi nepoznavanja omenjenih pojmov se odšteje ustrezno število točk.

Npr.:

Literarnovedni pojmi: pripovedno besedilo, proza, roman, snov, tema, motivi, ideja, dogajalni kraj in čas, (prvoosebni) pripovedovalec, avtobiografski roman, razvojni roman, sintetična in sintetično-analitična tehnika, retrospektiva ipd.

Literarnozgodovinski pojmi: sodobna slovenska oziroma norveška književnost, magični realizem.

C Prepričljivost osebnega odziva – do 10 točk

Tekmovalec/tekmovalka:

- **razmisli o »varnih zavetjih«, h katerim se najpogosteje zatekajo mladi – do 4 točke;**

Vprašanje je odprtega tipa in ne zahteva enoznačnega odgovora, vsako zavetje vrednoti sproti ali na koncu navedbe. Pričakovana je navedba najmanj treh »varnih zavetij«. Vsako (ali eno) navedbo ustrezno in jasno razloži in ne zgolj poimenuje. Za smiseln zapis prejme do 4 točke, za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Npr.:

Mladi, kadar se znajdemo v stiski ali negotovosti, čutimo stres ali potrebo po odmiku, zatekamo se v različna »varna zavetja«. To niso nujno le konkretni kraji ali osebe, temveč so lahko stanja, svetovi ali dejavnosti, ki dajejo občutek svobode, udobja ali nadzora. Najpogosteje se zatekamo v **digitalni svet**, ki je tako dostopen, da se lahko vanj umaknemo kjer koli in kadar koli. Po določenem času lahko začnemo vanj bežati tudi nezavedno; na hitro preletimo družbena omrežja ali kratke videe, v katerih teče nekakšen vzporedni svet. Z navedenim je povezana tudi druga oblika zavetja, tj. **glasba**, ki nam mladim omogoča odmik od hitrega vsakdana v lastne misli. Pogosto nam to, da si nadenemo slušalke in zapremo oči, pomaga, da se umirimo, preusmerimo svoje misli in se mogoče zaradi tega drugače odzovemo na situacijo v stvarnem svetu. Pomembno varno zavetje nas mladih so tudi **hobiji**, prek katerih se sprostimo, v njih

uživamo in se brez zadržkov izrazimo. Lahko so raznoliki – od branja, risanja, petja, športa do igranja videoiger.

Gotovo je **družina**, komur je ta lahko varno pribežališče, vse življenje najbolj varno zatočišče pred vsemi našimi stiskami, strahovi, dvomi in pritiski iz zunanjega okolja. Poleg strehe nad glavo so pomembni dobri medsebojni odnosi, spoštljivost in zaupnost.

Nam mladim pa so zagotovo pomembni tudi **vrstniki, prijatelji**, ki nam v obdobju najstništva zelo oblikujejo in pomagajo tudi, da si ustvarimo lastni socialni krog, neodvisen od primarnega okolja. Pogosto so nam v tem času prijatelji večji zaupniki kot starši in sorojenci.

Zatekamo se v sanje, ki nam jih pomaga oblikovati resnični svet izjemno uspešnih posameznikov (glasbenikov, športnikov, vplivnežev ...). Ti so naši **idoli**. Ne želimo jih samo posnemati, temveč (slepo) verjamemo, da je njihov način delovanja skorajšnje zagotovilo za lastno srečo.

- **presoja ustreznosti »varnih zavetij«, h katerim se najpogosteje zatekajo mladi – do 2 točki;**

Z zapis z utemeljitvijo prejme do 2 točki; za pomanjkljivejši zapis odštejemo ustrezno število točk.

Npr.:

Razlogi za umik v varna zavetja so tako raznovrstni, da je nemogoče posplošeno razpravljati o njihovi ustreznosti. Če se človek vanje umika zato, da zbere svoje misli, za hip zaduha in se kasneje bolj premišljeno odzove na izzive, so ti »pobegi« pozitivni, celo dobrodošli. Ko pa to postane prepogosto, celo nenadzorovano in nezavedno, so umiki v varna zavetja seveda problematični. Posameznik na ta način išče načine, da bi se izzivom izognil, ker čuti, da se ni sposoben z njimi soočiti. V takih primerih se začnejo včasih ljudje zatekati tudi k nevarnim navideznim zavetjem, kot so različne prepovedane substance. Ob tem mora postati varno zavetje okolica, ki takemu posamezniku nudi ustrezno pomoč. Varna zavetja nas torej ne smejo odmikati od stvarnih problemov, so pa zaželena, v kolikor nam pomagajo, da se v določenih situacijah umirimo in posledično lažje nadaljujemo pot našega vsakdana.

- **izvirnost in ustvarjalnost pisanja – do 4 točke.**

Za izvirno pisanje prejme do 4 točke.

Svojo izvirnost in ustvarjalnost pokaže z nepričakovanim, zanimivim in s prepričljivim pristopom, npr. s slikovitim načinom izražanja razmišlja izven ustaljenih okvirov, in ponudi svež pogled na temo, poveže različne koncepte in tako ustvari nove povezave ipd.

Č Jezikovna pravilnost in zgradba besedila – do 10 točk

Tekmovalec/-ka za **jezikovno pravilnost in slogovno ustreznost** svojega eseja prejme **največ 7 točk**, od tega **največ 4 za jezikovno pravilnost** in **največ 3 za slogovno ustreznost**:

- 4 točke – za jezikovno brežhibno nalogo le z nekaj drobnimi napakami;
- 3 točke – za jezikovno dobro nalogo le z nekaterimi napakami, ki se v glavnem ne ponavljajo;
- 2 točki – za jezikovno šibko nalogo z raznovrstnimi napakami, ki se ne ponavljajo;
- 1 točka – za jezikovno šibko nalogo z raznovrstnimi napakami, ki se ponavljajo;

- 3 točke – za slogovno brežhibno nalogo le z nekaj drobnimi napakami;
- 2 točki – za slogovno dobro nalogo le z nekaterimi napakami, ki se ne ponavljajo;
- 1 točko – za slogovno šibko nalogo z raznovrstnimi napakami, ki se ne ponavljajo.

Tekmovalec/-ka za **ustrezno zgradbo** svojega eseja dobi **največ 3 točke**:

- 3 točke – za logično členjeno in koherentno besedilo, besedilo ustrežne dolžine;
- 2 točki – za logično členjeno in deloma nekoherentno besedilo ali obratno;
- 1 točko – za deloma nelogično členjeno in deloma nekoherentno besedilo, besedilo je prekratko.

Članom in članicam državnih selekcijskih tekmovalnih komisij želimo veliko zadovoljstva pri vrednotenju esejev.

Laura Brataševc, Valentina Kobal, Drago Meglič,
Andreja Pavle Jurman, Urška Slavec